

El tractament de la diversitat en el treball per projectes

Grup de treball «Llenguatge escrit i educació especial»*

País Valencià. Spain

Resum

L'article fa una reflexió, a partir d'un enfocament constructivista, del treball per projectes amb l'alumnat amb necessitats educatives especials. Segons els autors, professors i professores d'aules d'educació especial de centres ordinaris, aquest és un document obert, fruit de les investigacions realitzades per aquest grup de professionals, el quals consideren el treball per projectes com un procés creatiu que es pot utilitzar com a recurs didàctic de suport per al tractament de la diversitat en els centres d'educació especial. A partir d'aquesta afirmació s'aprofita per convidar el col·lectiu que treballa en aquests centres a replantejar-se el treball cooperatiu com a motor que facilita els canvis dins els diferents entorns.

Paraules clau: treball per projectes, educació especial, llenguatge escrit, tractament de la diversitat.

Resumen

El artículo hace una reflexión, a partir de un enfoque constructivista, del trabajo por proyectos con alumnado con necesidades educativas especiales. Según los autores, profesores y profesoras de aulas de educación especial de centros ordinarios, éste es un documento abierto, fruto de las investigaciones realizadas por este grupo de profesionales, que consideran el trabajo por proyectos como un proceso creativo que se puede utilizar como recurso didáctico de soporte para el tratamiento de la diversidad en los centros de educación especial. A partir de esta afirmación se aprovecha para invitar al colectivo que trabaja en estos centros a replantearse el trabajo cooperativo como motor que facilita los cambios dentro de los diferentes entornos.

Palabras clave: trabajo por proyectos, educación especial, lenguaje escrito, tratamiento de la diversidad.

* El grup de treball «Llenguatge escrit i educació especial» està format actualment per: Emi Albiñana, Ubalda Balaguer, Vicent Benavent, Vicent Bono, Encarna Borràs, Rosa Anna Català, Vicent Gràcia, Encarna Llopis, Xaro Morant, Marian Morera, Amparo Palomares, Maite Peiró, Ana Pérez i Maite Pons.

Abstract

From a constructivist point of view, the aim of this article is to think over the work by projects with students who have special educational needs. The authors, who teach in Special Education classrooms in ordinary schools, consider this paper to be open and they point out the fact that it has only been possible thanks to their investigations. They also consider the work by projects as a creative process, which may be used as a didactic means to deal with the diversity existing in Special Education schools. Finally, they invite all those people who work in these kind of schools to see co-operative work as a way to bring about change in the different environments.

Key words: work by projects, special education, written language, treatment of diversity.

Sumari

Àmbit escolar-àrea curricular	El nostre projecte de treball
Com s'ha modificat la nostra forma d'entendre la diversitat	Bibliografia

Àmbit escolar-àrea curricular

El grup de treball el conformem actualment tretze professors i professores adscrits a aules d'educació especial d'escoles ordinàries, a les comarques de la Vall d'Albaida, la Safor, la Valldigna i la Marina Alta, totes al País Valencià.

El curs 1993-1994 ens vam plantejar treballar amb un enfocament constructivista a les aules d'educació especial de les nostres escoles. La nostra tasca fonamental se centrava a treballar molt els factors maduratius, influïts pel corrent associacionista regnant fins aleshores, és a dir, dosificàvem l'ensenyament al nostre alumnat, la qual cosa provocava:

- Que no treballàvem llenguatge escrit, perquè no estaven superats els factors maduratius (açò es podia perllongar indefinidament).
- Que quan el nostre alumnat començava a llegir i escriure, feia moltes «errades» que no interpretàvem com un apropament al sistema alfabètic.
- Insatisfacció i monotonia entre els mestres i les mestres a l'hora de treballar, ja que es repetien sempre les mateixes tasques.

Des d'aquesta situació de partida vam conèixer l'enfocament constructivista de l'ensenyament a nivell teòric, i decidírem començar a investigar-ho.

Iniciàrem la investigació amb l'estudi de les experiències i treballs duts a terme per Neus Roca Cortés (1990) i per Anna Teberosky (1987). Des de l'enfocament constructivista començàrem a treballar el llenguatge escrit i ens trobàrem amb una sèrie de dificultats.

El procés del nostre alumnat era molt lent, les xiquetes i els xiquets estaven molt de temps en un estadi d'adquisició del sistema d'escriptura, i se'n feia costosa la investigació. Això ens va fer cercar unes altres activitats que estiguessen en la mateixa línia, i que pogueren suplir la lentitud en la investigació del llenguatge escrit.

Així vam conèixer el recurs didàctic del treball per projectes, que per aquell moment estava introduint-se a les nostres comarques.

Això va ser el segon pas: anar més enllà del llenguatge escrit i entrar en la globalització dels aprenentatges, i vam començar a abordar el **Treball per projectes** amb el nostre alumnat. La pregunta de partida fou: **Com es pot treballar per projectes amb alumnat amb necessitats educatives especials?**

Aquesta forma de treballar era un recurs per a continuar investigant el llenguatge escrit, alhora que ens donava la possibilitat d'experimentar en altres camps fins aleshores desconeguts per a nosaltres.

Una de les coses que va canviar en el nostre treball diari va ser el tractament que donàvem a la diversitat del nostre alumnat i, de rebot, l'enfocament que es donava a la diversitat en els nostres centres.

Aquest treball és el fruit de les *nostres* investigacions en un moment i un espai determinats, i com que considerem el **treball per projectes** com un procés creatiu, aquestes deduccions són susceptibles de renovar-se, de transformar-se, en el mateix moment d'haver-les acabades.

Com s'ha modificat la nostra forma d'entendre la diversitat

En el parell de cursos que fa que estem treballant per projectes a les nostres aules (recordem que són aules d'educació especial en centres ordinaris), hem tingut èxits i fracassos. Tant els uns com els altres ens han servit per progressar, mitjançant el treball cooperatiu que fèiem al si del grup de recerca.

En un principi, les experiències en aquest camp eren molt aïllades. A poc a poc, i en anar veient els resultats, han anat convertint-se en norma. El fet de canviar a aquesta forma de treballar no vol dir únicament que deixem les fitxes i fem projectes. Hi ha tota una sèrie de reflexions i de canvis que afecten fins el moll de l'os de les classes d'educació especial de les escoles ordinàries: aquestes reflexions arriben a replantejar el sentit de la diversitat.

Per començar, hem notat un canvi en el nostre alumnat que no es pot descriure, perquè no és un canvi quantitatiu, que es pugui mesurar, és un canvi en la seva qualitat de vida, en la seva autoestima, en la seva alegria de venir a l'escola..., probablement en molts anys, és el primer cop que veuen un sentit a la tasca que fan, alhora que els aprofita per a la seva vida quotidiana. Una altra cosa que hem notat és que en mantenir l'actitud d'escoltar-los, i de considerar com a vàlides les seves aportacions, són molt més participatius.

Quant als grups que formàvem per treballar a l'aula, ja no busquem un grupet homogeni i amb poquets alumnes, ara intentem fer grups més amplis (5-6 persones) i de diferents nivells, perquè puguin haver-hi interaccions més

riques. Tampoc ens cenyim a les sessions d'una hora, i busquem espais de temps més llargs.

Ah!, i nosaltres mateixos també hem trobat un sentit a la nostra tasca, i ara sí que realment estem ajudant el nostre alumnat que siga autònom, crític, i que es pugui desenvolupar en la vida.

En veure tot aquest ventall d'avantatges, al grup ens replantejàrem quina havia d'ésser la nostra tasca dins els centres. Evidentment no podíem continuar com fins ara, recollint els xiquets que ens enviaven de les classes, tot i que ja hem vist que als xiquets els agradava.

Ens vam plantejar donar un sentit més global a l'educació especial, per tal que fóra una peça més del tractament de la diversitat al centre: vam començar per veure si calia traure els xiquets de les classes i quins beneficis o perjudicis els podia reportar açò. Vam parlar si el xiquet havia d'anar a la classe d'educació especial, o el mestre d'educació especial entrar a la classe del xiquet. Tot això vist des de l'òptica del treball per projectes, on la diversitat pren tot el seu sentit positiu, i tots poden treballar. A les conclusions que vam arribar foren que no hi ha una conclusió determinant. Que cada cas s'ha de resoldre en el seu entorn.

No obstant açò, al grup pensem que la situació ideal fóra que es treballara globalitzadament, que es treballara per projectes, a les classes ordinàries, i nosaltres, com a recurs de suport pel tractament de la diversitat en el centre, anem a la classe en uns períodes pactats amb el tutor, i durant eixe període, tots dos estem a la classe i el tutor pot dedicar més atenció a qui més ho necessite.

Ara, amb la realitat a la mà, pot passar que a la classe no es treballa per projectes, que la nostra relació amb els tutors tingui punts de fricció, que el xiquet que necessita la nostra atenció senta vergonya de ser tractat diferenciadament dins la seva pròpia classe..., i, per tant, que res de la situació ideal que havíem proposat pugui dur-se a terme.

Sempre ens queda la possibilitat d'anar influint de mica en mica, segons les nostres possibilitats reals i les nostres forces, dins els claustres, per reconduir el tractament de la diversitat cap allà on nosaltres desitgem.

El nostre projecte de treball

Nosaltres vam ser qui va triar quin treball volíem fer (el «Treball per projectes»), i vam començar explicant cadascú quines coses en sabia (idees prèvies). D'aquestes idees prèvies en vam fer un esbós de què pensàvem que eren els projectes, que incloïa un mapa conceptual, i els vam aplicar a les nostres aules. Com que no n'estàvem gaire satisfets, vam buscar fonts d'informació i assessorament i finalment (que és el principi d'una manera diferent de treballar) estem explicant als altres les coses que hem fet: el nostre propòsit inicial el primer any va ser investigar a les aules el treball per projectes, el segon any, ens vam proposar explicar als altres la nostra tasca, i vam fer un intercanvi d'experiències amb el seminari del Garraf (juny de 1995), i un curs a l'Escola

d'Estiu Marina-Safor (juliol de 1995). Vam escriure un article sobre el treball per projectes en educació especial (gener de 1996), i després d'un període de reflexió teòrica (curs 1995-1996), ens animem a presentar aquesta comunicació sobre el tractament de la diversitat.

En definitiva, amb el treball que hem fet al nostre grup, hem posat en pràctica allò que volem que faça el nostre alumnat i, sincerament, us ho recomanem. Aquesta manera de treballar (els mestres dins un grup de formació) facilita revisar tota la tasca que fem a les classes i investigar en l'acció. Al mateix temps, el treball per projectes no soluciona totes les coses, però respon molts perquè i molts dubtes que ens fan progressar.

Probablement, la riquesa de la reflexió que fem ens possibilita ser el motor de molts canvis en els nostres centres, el motor de molts canvis relatius al tractament de la diversitat.

Bibliografia

- AA.DD. (1995). «La globalización como cambio de mirada». *Revista Kikiriki*. Morón: MCEP.
- (1996). «Especial sobre proyectos de trabajo». *Cuadernos de Pedagogía*.
- ASHMAN, A.F.; CONWAY, R.N.F. (1990). *Estrategias cognitivas en educación especial*. Madrid: Aula XXI - Santillana.
- DECROLY, Ovide (1987). *La funció de globalització i altres escrits*. Barcelona: Eumo Editorial - Diputació de Barcelona.
- FORMAN, Ellice; CAZDEN, Courtney (1984). «Perspectivas vigotskianes en la educación». *Infancia y Aprendizaje*, 27-28.
- GRUPO MINERVA (1994). «En contra del método de proyectos». *Cuadernos de Pedagogía*, 221.
- HERNÁNDEZ, Fernando (1988). «La globalización mediante proyectos de trabajo». *Cuadernos de Pedagogía*, 155.
- (1992). «A vueltas con la globalización». *Cuadernos de Pedagogía*, 202.
- HERNÁNDEZ, Fernando; VENTURA, Montserrat (1993). *La organización del currículum por proyectos de trabajo*. Barcelona: ICE Universitat de Barcelona - Graó Editorial.
- MALONDA GRAU, Joan Bta. (1995). «Enseñanza-aprendizaje en los proyectos de trabajo». *Cuadernos de Pedagogía*, 236.
- NOVAK, J.; GOWIN, B. (1988). *Aprendiendo a aprender*. Madrid: Martínez Roca.
- OVEJERO, Anastasio (1990). *L'aprenentatge cooperatiu: una alternativa eficaç a l'ensenyament tradicional*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias.
- ROCA CORTÉS, Neus (1990). *Ensenyament i aprenentatge de l'escriptura de nens i nenes amb necessitats educatives especials*. ICE de la Universitat de Barcelona.
- RUÉ, Joan (1991). *El treball Cooperatiu*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona - Barcanova.
- TEBEROSKY, Anna (1987). *Psicopedagogia del llenguatge escrit*. IME de l'Ajuntament de Barcelona.
- ZABALA, Antoni. «El enfoque globalizador». *Cuadernos de Pedagogía*, 168.